

Kunze ist ein Meister des Leisen, Zarten, Behutsamen. Seine Verse sind antirhetorisch, wenn es bei ihm andererseits ein Pathos des Herzens gibt.

Hans-Jürgen Heise

Кунце – майстер тихого, ніжного,ощадного слова. Його вірші антириторичні, навіть якщо йому, попри все, притаманний пафос серця.

Ганс-Юрген Гайзе

Kunzes Gedichte sind Monologe eines Subjekts, aber als solche „Selbstgespräche für andere“ oder versuchte Dialoge.

Heiner Feldkamp

Поезії Кунце є моологами суб'єкта, але як такі – «розмови з самим собою для інших» або спроби діалогів.

Гайнер Фельдкамп

Die Haaresbreite sensibler Wege – die hat ein Deutscher gefunden, ist ein Deutscher gegangen; auf dieser Haaresbreite hat er gelebt und gewohnt, kein Seiltänzer, kein Akrobat, standfest, weil sensibel, abhold den Grobheiten seiner Zeit, von ihnen getroffen und doch nicht schwankend, weil die Sprache ihn hielt, eine Sprache, die nicht vereinfacht, die man Zeile für Zeile sich entfalten lassen muss, Welten aufbauend auf einer Zeile, Welten, die beben; bebende Kreatur im Gebrüll des Schreckens, in der mörderischen Mechanik bloßen Funktionierens.

Heinrich Böll

Чутливі шляхи шифриною з волосок – їх віднайшов німецький поет, яким ходив німецький поет; на ширині цього волоска він жив і мешкав, аж ніяк не танцівник на лінві, зовсім не акробат, стійкий, позаяк чутливий, чужий грубощам свого часу, атакований ними і все ж таки несхитний, тому що його тримала мова, та мова, яка нічого спрошує, яка мусить розгортатися рядок за рядком, будуючи світи на одному рядкові, світи, які здригаються; тремтяче створіння у ревіnnі жаху, у вбивчій механіці голого функціонування.

Генріх Белль

ISBN 978-617-614-131-0

9 786176 141310

Видавництво "Книги – XXI"

REINER KUNZE
КУНЦЕ

РАЙНЕР
ШЛЯХИ

ЧУТЛИВІ
ШЛЯХИ

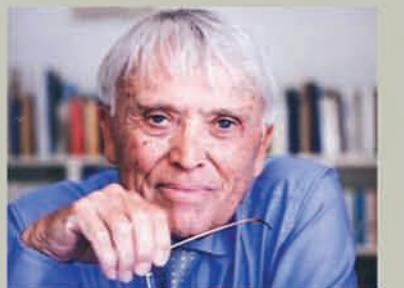

REINER KUNZE SENSIBLE WEGE

РАЙНЕР КУНЦЕ ЧУТЛИВІ ШЛЯХИ

Морській серцю

Reiner Kunze ist kein Phantasiedichter, der seine Visionen niederschreibt, kein Artist, dessen Kunst einen beliebigen Gegenstand verzehren kann. Er ist angewiesen auf das, was ihm seine Biographie zuträgt. Bei allem Kunstbemühen entscheidet das Leben über die Kunst. Damit muss er als Dichter leben, und ich meine, er kann es auch.

Harald Hartung

Райнер Кунце не є поетом фантазій, який нотує свої поетичні візії, не є артистом, мистецтво якого може переживувати будь-який предмет. Він задоволяється тим, що підносить йому його біографія. При всіх зусиллях мистецтва долю мистецтва вирішує життя. З цим поет змушений жити, і я гадаю, йому це вдається.

Гаральд Гартунг

Bibliothek der deutschsprachigen Literatur
Бібліотека німецькомовної літератури

Меридіан серця
Meridian des Herzens

REINER KUNZE

SENSIBLE WEGE

Gedichte

*Herausgegeben, ins Ukrainische übersetzt,
mit Nachwort und Glossar
von Petro Rychlo*

Czernowitz
Knyhy – XXI
2016

РАЙНЕР КУНЦЕ

ЧУТЛИВІ ШЛЯХИ

Поезії

*Упорядкування, переклад з німецької,
післямова та глосарій
Петра Рихла*

Чернівці
Книги – XXI
2016

ББК 84(4НІМ)
К 88

Кунце, Райнер

Чутливі шляхи. Поезії / Упорядкування, переклад з німецької, післямова та глосарій Петра Рихла (нім. та укр. мовами). – Чернівці : Книги – ХХІ, 2016. – 416 с.

ISBN 978-617-614-131-0

Reiner Kunze ist eine wahre Legende moderner deutscher Literatur. Seine Gedichte sind mittlerweile in 30 Sprachen übersetzt. Wegen seiner konsequenten politischen Position als Dissident in der ehemaligen DDR hatte er aber wenige Chancen gehabt, im postsowjetischen Kulturaum bekannt zu werden. Diese Tat-sache bildet eine frappante Dissonanz zu der Beliebtheit seiner Gedichte, die zu den feinsten Artikulierungen zeitgenössischer deutscher Lyrik gehören, in anderen europäischen und außereuropäischen Ländern. Der zweisprachige Band von Reiner Kunzes Gedichten *sensible wege* ist die erste repräsentative Ausgabe seiner dichterischen Werke in der Ukraine.

Райнер Кунце – справжня легенда новітньої німецької літератури. Його вірші перекладені 30 мовами світу. Через свою політичну позицію як дисидент у колишній НДР він мав, однаке, мало шансів стати відомим на пострадянському культурному просторі. Цей факт утворює нині вражаючий дисонанс із величезною популярністю його поезій, що належать до найбільш витончених артикуляцій сучасної німецької лірики, в інших європейських і неєвропейських країнах. Двомовна книга віршів Райнера Кунце *чутливі шляхи* є першим репрезентативним виданням його поетичних творів в Україні.

ББК 84(4НІМ)

Видання здійснене за підтримки Гете-Інституту в Україні

Перекладено за виданнями:

Reiner Kunze. gedichte. – Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag, 2001.

Reiner Kunze. lindenacht. gedichte. – Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag, 2007.

В оформленні книги використано картини художниці Гельги фон Льовеніх до поезій Райнера Кунце.

Bei der Ausstattung des Buches wurden Bildwerke der Künstlerin Helga von Loewenich zu Gedichten von Reiner Kunze verwendet.

lindenacht. Gedichte. © S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main 2007
gedichte © S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt am Main 2010

© Петро Рихло, упорядкування, переклад, післямова, глосарій, 2016

© Гельга фон Льовеніх, художнє оформлення, 2016

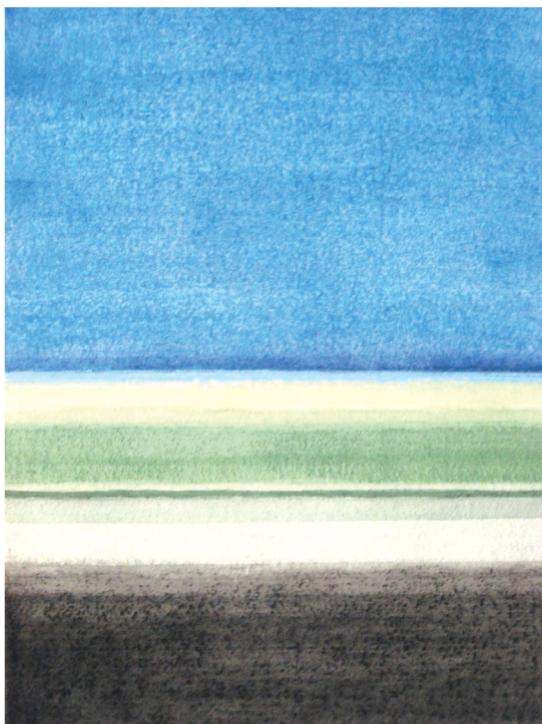
© Видавництво «Книги – ХХІ», видання українською мовою, 2016

frühe gedichte

Das bedürfnis des dichters, nach außen
etwas zu gelten, bricht in dem augenblick
zusammen, in dem er begreift, was poesie ist.

ранні поезії

Потреба поета в зовнішній значимості
закінчується в ту мить, коли він збагне,
що таке поезія.

DIE LIEBE

Die liebe
ist eine wilde rose in uns
Sie schlägt ihre wurzeln
in den augen,
wenn sie dem blick des geliebten begegnen
Sie schlägt ihre wurzeln
in den wangen,
wenn sie den hauch des geliebten spüren
Sie schlägt ihre wurzeln
in der haut des armes,
wenn ihn die hand des geliebten berührt
Sie schlägt ihre wurzeln,
wächst wuchert
und eines abends
oder eines morgens
fühlen wir nur:
sie verlangt
raum in uns

Die liebe
ist eine wilde rose in uns,
unerforschbar vom verstand
und ihm nicht untan
Aber der verstand
ist ein messer in uns
Der verstand
ist ein messer in uns,
zu schneiden der rose
durch hundert zweige
einen himmel

КОХАННЯ

Кохання
це дика троянда всередині нас
вона пускає своє коріння
в наших очах,
коли вони стрічають погляд коханого
Вона пускає своє коріння
у наших щоках,
коли вони відчувають подих коханого
Вона пускає своє коріння
у нашій руці,
коли та торкнеться долоні коханого
Вона пускає своє коріння,
росте буяє
й одного вечора
або одного ранку
ми відчуємо,
що вона вимагає
простору в нас.

Кохання
це дика троянда всередині нас,
неосяжна для глузду
й непідлегла йому
Однаке глузд
це ніж всередині нас
Глузд
це ніж всередині нас,
щоб прорізати для троянди
крізь сотні галузок
клаптик неба

RUDERN ZWEI

Rudern zwei
ein boot,
der eine
kundig der sterne,
der andre
kundig der stürme,
wird der eine
führn durch die sterne,
wird der andre
führn durch die stürme,
und am ende ganz am ende
wird das meer in der erinnerung
blau sein

ICH GEH DURCH DIE STRASSEN

Ich geh durch die strassen, im mantel verkrochen
Zuhause wird es öd sein Das brot wird nicht hören
das feuer nicht sprechen nichts fühlend gewähren –
und ich hätt so gern ein paar worte gesprochen

Ich geh durch die strassen und seh dein gesicht
Du wartest und schneidest das brot schon für mich
Und kämest du später schnitt ich es für dich
Und schweigt dann das feuer, wir brauchen es nicht

DU WEISST ZUR STUNDE IHN AN FERNEM ORT

Du weißt zur stunde ihn an fernem ort
Mit dem verstand begreifst du seine ferne
Du weißt, es liegen zwischen ihm und dir
ein himmel sonne und ein himmel sterne

Und doch trittst du ans fenster immerfort

ВЕСЛУЮТЬ ДВОЄ

Веслюють двоє
в човні,
один
знавець зір
інший
знавець буревіїв,
один вестиме крізь зорі,
інший
вестиме крізь бурі,
й наостанок,
геть наостанок,
море в споминах
стане блакитним

Я МІСТОМ ІДУ

Я містом іду в довгополім пальтові
Так порожньо вдома, що й хліб не почує
Й вогонь не озветься чуття не втамує
а я так хотів комусь мовити слово

Я містом іду й бачу образ твій ясний
Ти ждеш мене й краєш для мене хлібину
Припізнишся – я тобі вкраю скибину
Вогонь безгомінний – тож хай собі гасне

ТИ ЗНАЄШ, ЩО ЙОГО СХОВАЛА ДАЛИНА

Ти знаєш, що його сховала далина
І ставишся до цього з розумінням
Ти знаєш, що поміж тобою й ним
є небо сонця й зоряне склепіння.

І все ж ти знов і знов підходиш до вікна

BITTE

Du bittest zu entschuldigen
dass du mit der schreibmaschine schreibst
Es sei so viel zu sagen
und es ginge schneller denn
wieder sei es über mitternacht...

Ich weiß –
als farbband spannst du
deinen schlaf ein
Deine gesundheit ist
die blasse farbe

Ich bitte dich:
schlafe mir einen Brief

ANTWORT

Mein vater, sagt ihr,
mein vater im schacht
habe risse im Rücken,
narben,
grindige spuren niedergegangenen gesteins,
ich aber, ich
sänge die liebe

Ich sage:
eben, deshalb

ПРОХАННЯ

Ти вибачаєшся,
що пишеш мені на друкарській машинці
Хочеться дуже багато сказати
й так воно швидше адже
вже знову далеко за північ...

Я знаю –
замість кольорової стрічки
ти закладаєш свій сон
Твоє здоров'я
є вельми блідою барвою

Я прошу тебе:
висни мені листа

ВІДПОВІДЬ

Мій батько, кажете ви,
мій батько був шахтарем,
його спину вкривають порізи,
рубці,
жахливі сліди падаючої породи,
а я, я
оспівую чари кохання

Отож-бо, кажу я:
саме тому

ICH HABE BRIEFE GESCHRIEBEN

Ich habe briefe geschrieben

Meine augen haben einem wald geschrieben in Böhmen,
mein durst hat einem brunnen geschrieben in Mähren
und meine liebe einem haarbüschel,
das unter den hunderttausend lichtern Leipzigs
vom kopfe eines kleinen jungen absteht,
der schläft

Und meine suchende feder
hat einer suchenden feder geschrieben

KINDERZEICHNUNG

Du hattest ein viereck gemalt,
darüber ein dreieck,
darauf (an die seite) zwei striche mit rauch –
fertig war
DAS HAUS

Man glaubt gar nicht,
was man alles
nicht braucht

Я НЕВТОМНО ПИСАВ ЛИСТИ

Я невтомно писав листи

Мої очі писали лісові у Богемії
моя спрага писала криниці в Моравії
моя любов – пасму волосся,
яке серед сотень тисяч ляйпцизьких ліхтарів
стовбурчиться на голові маленького хлопчика,
що солодко спить

А мое шукаюче сенсу перо
писало шукаючому перові

ДИТЯЧИЙ МАЛЮНОК

Ти зобразила прямокутник
над ним трикутник,
після цього (вельми косо) дві лінії диму –
і дім
був готовий

Ми не думаємо над тим,
що для нас
непотрібне

GESPRÄCH MIT DER AMSEL

Ich klopfe an bei der amsel
Sie
zuckt zusammen
Du? fragt sie

Ich sage: es ist still

Die bäume
loben die lieder der raupen, sagt sie

Ich sage: ...der raupen?
Raupen können nicht singen

Das macht nichts, sagt sie,
aber sie sind grün

GRUSS F.P.

Drei zickzack
drei pinselstriche
horizont mit großem kreis:
drei segelschiffe fahren vor die sonne
und holen licht

РОЗМОВА З ДРОЗДОМ

Я стукаю до дрозда

Він

здригається

Ти? запитує

Я кажу: зараз тихо

Дерева

хвалять пісні гусениць, каже він

Я перепитую ... гусениць?

Гусениці не вміють співати

Це неважливо, відповідає він,

зате вони зелені

ВІТАННЯ Ф.П.*

Три зигзаги

три штрихи пензлем

горизонт неосяжним колом:

три вітрильники, що пливуть до сонця

й достачають сяйво

AUSSIGER QUARTETT

Hinter dem plakat am novembernebel der stadt
war nicht gleich Dvořáks musik
Hinter dem plakat,
vor der unsterblichkeit der töne,
war das große fest
seines geburtstages

Es war der hundertzwanzigste

Die erste geige
spielte der lehrer
Er gönnte sich die pausen nicht,
in die er zwischen zwei noten
den bogen legte:
wachsam nickte er über die takte hinweg,
dass keiner aus der partitur verlorengehe,
aus der partitur,
die er, wie jeder sah,
auswendig wusste bis hinter die pulte der anderen

Die zweite geige
spielte der rechtsanwalt
Er plädierte mit besessenheit
für den klienten Dvořák
(und *werkverbissen*:
es war,
als presse er den heiligen saft der töne
mit blankem kinn aus blankem holz)

Souverän,
als sei er Dvořák selbst,
träumte der cellist des stadttheaters seinen part:
wie war das damals doch, damals
in Spillville und als der vogel das motiv fand
für den dritten satz...

Auf der bratsche buchte soll und haben
an piano pianissimo

АУСІЗЬКИЙ КВАРТЕТ*

За плакатом, наклеєним на листопадову мряку міста,
не відразу відкрилася музика Дворжака
За плакатом,
перед безсмертям звуків,
ховалось велике свято
його народження

Воно було сто двадцятим

Першу скрипку
грав учитель
Він не зволяв собі жодних пауз,
у які міг би поміж двох нот
покласти смичка:
він невтомно гойдався такт у такт,
щоб ніхто не вибився з партитури,
з партитури,
яку він, це бачив кожен,
знав напам'ять включаючи й інші пульти

Другу скрипку
грав адвокат
Він з одержимістю захищав
клієнта Дворжака
(вгризаючись у його творчість:
це виглядало, немовби
він вичавлює своїм підборіддям
з гладкого дерева священний сік звуків)

Суворенно,
немовби сам Дворжак,
вимріював свою партію віолончеліст міського театру:
як це було тоді, тоді
у Спілвлі*, коли пташка підказала мотив
у третій частині...

На альті нотував дебет і кредит
піано піаніссімо

forte und fortissimo
der bratschist,
unbestechlich, ganz organisator
en gros und en détail: man sah's
an jedem bogenstrich – er ist
das rückgrat des quartetts

Und hätte sich unter den fröhlichen fingern
ein ton hervorgestohlen, ohne
fertiggegriffen zu sein –
rein wie seine note wäre er gekommen
aus dem herzen

DVOŘÁK IN BÖHMEN

Zurückgerufen auf die bühne,
sagte der bratschist:
Antonín Dvořák, kvarteto d-mol opus třicet čtyři

Da spürte ich plötzlich:
du bist in einem fremden land
du bist in der fremde

Doch nur
zwei wörter lang

форте і фортіссімо
альтист,
непідкупний, організатор усього
оптом і вrozдріб: це було видно
в кожнім торканні смичка – він
є хребтом квартету

І якби під проворними пальцями
десь затаївся звук,
який не вдалося вхопити –
він вийшов би чистим, як його нота,
прямісінько з серця

ДВОРЖАК У БОГЕМІЇ

Знову викликаний на сцену,
альтист промовив:
*Antonín Dvořák, kvarteto d-mol opus třicet čtyří**

І тоді я раптом відчув:
ти – у чужій країні
ти – на чужині

Але тільки
впродовж двох слів

DER VOGEL SCHMERZ

Nun bin ich dreißig Jahre alt
und kenne Deutschland nicht:
Die Grenzaxt fällt in Deutschland Wald
O Land, das auseinanderbricht
im Menschen

Und alle Brücken treiben pfeilerlos

Gedicht, steig auf, flieg himmelwärts!
Steig auf, gedicht, und sei
der Vogel Schmerz

ПТАХ БОЛЮ

Тепер я маю тридцять літ
Й Німеччини не знаю:
Сокира кордону рубає ліс
Ти гинеш, рідний краю
в людині

І всі мости дрейфують без опор

Ширяй, мій вірше, у небес роздолля!
Ширяй, мій вірше, й обернися
на птаха Болю.

sensible wege

dem tschechischen volk, dem slowakischen volk
českému národu, slovenskému národu
českému l'udu, slovenskému l'udu

чутливі стежки

чеському народові, словацькому народові
českému národu, slovenskému národu
českému l'udu, slovenskému l'udu

und es war schön finster

DER HOCHWALD ERZIEHT SEINE BÄUME

Der hochwald erzieht seine bäume

Sie des lichtes entwöhnend, zwingt er sie,
all ihr grün in die kronen zu schicken
Die fähigkeit,
mit allen zweigen zu atmen,
das talent,
äste zu haben nur so aus freude,
verkümmern

Den regen siebt er, vorbeugend
der leidenschaft des durstes

Er lässt die bäume größer werden
wipfel an wipfel:
Keiner sieht mehr als der andere,
dem wind sagen alle das gleiche

I стало чудесно темно

СТВОЛЬНИЙ ЛІС ВИХОВУЄ СВОЇ ДЕРЕВА

Ствольний ліс виховує свої дерева

Відлучаючи їх від світла, він змушує їх
помпувати всю свою зелень у крони
Тому здатність
дихати всім галуззям,
хист
мати гілля хіба що для радості,
засихають

Дощ він просіює, улягаючи
пристрасті спраги

Він спонукає дерева ставати вищими
крона до крони:
Жодне з дерев не бачить далі, ніж інше,
вітрові мовлять усі одне й теж

DIE BRINGER BEETHOVENS

Für Ludvík Kundera

Sie zogen aus, Beethoven zu bringen
jedermann
Und da sie auch eine schallplatte hatten
spielten sie zur rascheren einsicht
die sinfonie nr. 5 c-mol opus 67

Der mensch M. aber sagte,
es sei ihm zu laut, das
mache sein alter

Über nacht setzten die bringer Beethovens
maste an straßen und plätze
spannten drähte befestigten
lautsprecher und mit dem morgen
ertönte zur bessren gewöhnung
die sinfonie nr. 5 c-mol opus 67,
laut genug dass man sie hörte
auch in der ferne

Der mensch M. aber sagte, ihn schmerze der kopf,
ging heim gegen mittag schlöß
türen und fenster und lobte
die dicke der mauern

Herausgefordert, knüpften die bringer Beethovens
draht an die mauern und hängten
lautsprecher über die fenster dass
durch die scheiben drang
die sinfonie nr. 5 c-mol opus 67

Der mensch M. aber ging aus dem haus und zeigte an
die bringer Beethovens;
doch jeder fragte ihn, was er habe
gegen Beethoven

ШАНУВАЛЬНИКИ БЕТХОВЕНА

*Людвікові Кундері**

Вони поклали собі донести Бетховена
в кожен дім
І позаяк у них була грамофонна платівка
вони програвали для швидшого ознайомлення
симфонію номер 5, до-мінор опус 67

Однак чоловік на ім'я М. відповів,
що для нього це надто гучно, мовляв,
це спричинено його віком

За однією версією ніч шанувальники Бетховена спорудили
радіоцентри на вулицях і на площах
натягнули дроти приєднали до них
гучномовці й наступного ранку
зазвучала для поступового привикання
симфонія номер 5, до-мінор опус 67,
доволі потужно, щоб можна було почути її
навіть на віддалі

Однак чоловік на ім'я М. сказав, що в нього болить голова,
перед обідом пішов додому замкнув
двері зачинив усі вікна й похвалив
товщину стін

Відчувши цей виклик, шанувальники Бетховена
натягнули дроти до його стін і почепили
гучномовця над його вікнами щоб
крізь шибки могла проникати
симфонія номер 5 до-мінор опус 67

Однак чоловік на ім'я М. вийшов з дому й поскаржився на
шанувальників Бетховена;
при цьому одначе кожен питав його що він має
проти Бетховена

Angegriffen, klopften die bringer Beethovens
am tote des menschen M., stellten als er es auftat
hinter die schwelle den fuß; die sauberkeit lobend
traten sie ein
Zufällig kam auch die rede
auf Beethoven
und zur belebung des themas hatten sie
zufällig bei sich
die sinfonie nr. 5 c-mol opus 67
Der mensch M. aber schlug mit der eisernen
schöpfkelle
ein auf die bringer Beethovens
Er wurde verhaften zur zeit

Mörderisch nannten die tat des M.
anwalt und richter der bringer Beethovens
Doch hoffnung sei immer
Er wurde verurteilt
zur sinfonie nr. 5 c-mol opus 67
von Ludwig van Beethoven

Da trommelte M. und schrie
bis stille war

Er war schon zu alt, sagten die bringer Beethovens
Am sarge des M. aber, sagten sie,
stehn seine kinder

Und die kinder verfügten
dass gespielt werde
am sarge des menschen M.
die sinfonie nr. 5 c-mol opus 67

Відчувши цей напад, шанувальники Бетховена
постукали вдвері чоловіка на ім'я М., а коли він їм відчинив,
поклали ступню перед порогом, хвалячи за чистоту,
вони увійшли в його дім
І тут випадково мова зайдла
про Бетховена
і для того щоб оживити розмову
вони випадково мали з собою
симфонію номер 5 до-мінор опус 67
Однак чоловік на ім'я М. пригостив
шанувальників Бетховена важким
черпаком
Після чого його було вчасно заарештовано

Замахом на життя назвали дії чоловіка на ім'я М.
адвокат і суддя шанувальників Бетховена
однак надія вмирає останньою
Його засудили
до симфонії номер 5 до-мінор опус 67
Людвіга ван Бетховена

Тоді М. затупав ногами й волав доти,
поки не стало тихо.

Він був занадто старим, мовили шанувальники Бетховена
Однак біля труни чоловіка М., сказали вони,
стоять його діти

І тоді його діти розпорядились
щоб над труною чоловіка на ім'я М.
було зіграно
симфонію номер 5 до-мінор опус 67

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придайте, будь ласка, повну версію книги.